

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. A bihari tizenkét pont. Kiss Sándor. — Egy nagyfontosságú javaslat. Papp József. — Tárcza. Az amerikai unitáriusok műveleiről. Balogh Ferencz. — A Sabbath megülése. Török Zoltán. — Iskolaügy. Tisztelet és elismerés. T. S. — Közügyein. Nekrológ. Nagy Pál. — Különfélék. — Szerk. posta.

A bihari tizenkét pont.

— Válasz M. F. hasonczimű cikkére. —

II.

5. Anyagi helyzetünk javítása.

6. Elöléptetés; ötödéves díjpótlék.

E pontokban előre is igazat ad nekünk cikkíró úr; csak azt teszi hozzá, hogy „ki kell aztán purifikálni ez érdemes testületet; mert igen sok van közte olyan, a ki csak eszi a mindennapi kenyeret; de a tanügygyel keveset, vagy épen semmit sem gondol“. Elismerjük mi azt, kérem, hogy a tanítói nagy testületben — csak úgy, mint minden más testületben — vannak kiszórni való elemek; de hogy igen sok lenne ilyen az ev. reform. tanítók között, ez meg nem érdemelt súlyos vád, nem annyira a tanítókra, mint a felekezeti képzőkre és az egyházi főbb hatóságokra. Mi sem könnyebb, mint fegyelmi úton ezeket a testületi salakokat eltávolítani; de ezt — megengedjen tiszt. úr — nem olyan hangon kell követelni, mintha azt a felpanaszolt kenyeret épen M. F. úr adná! Mi is azt mondjuk: hadd hulljon a férgese; mert ez az ügy javára válik.

7. Valódi szakfelügyelet.

Értjük ez alatt, hogy az egyházmegyék dekanátusokra osztassanak, dékánokul a népiskolai nyilvános tanítással előszeretettel foglalkozott lelkészek és magukat a tanításban kitüntetett tanítók választassanak; kik saját körükben részt vegyenek a canonica visitatio alkalmával is az iskola vizsgálatában.

8. Reáliákra tanítói tanügyi bizottság.

Vagyis: az egyházkerületek kitűnő tanítóiból választandott bizottság válaszsza ki — természetesen a hit- és erkölcsstani vezér- és kézikönyvek kivételével — a bevezetni szándékolt és az egyházkerület által approbálandó tankönyveket. Nem vallástani tárgyú népiskolai újabb tankönyvek ezen bizottságnak adassanak ki megbíralás végett; a tananyag megválasztása, tanterv és órarend megállapítása tekintetében az előmunkálatot ez teljesítse, st. ff.

9. Igazgató-tanítói intézmény.

Természetesen ott, hol több tanító van. Az igazgató-tanító lenne az iskolaszékben a tanügyi előadó, az iskola bensejében ő adna irányt a testületi működésnek, hogy a tanterv minden iskolában egyenlő mérvben és szellemben vitessék keresztül. Ő ellenőrizné a mulasztások pontos bevezetését; szóval az iskola négy falai között előforduló administratív teendők teljesítése volna tiszte. Ezen, inkább teherrel mint gyönyörűséggel járó tisztség egy-két évenként más-más egyénre szállhatna át.

10. Szolgálati pragmatika.

Vagyis egy szabályzatban legyen megírva: mik a kötelességei a tanítóknak, énekvezéreknek, igazgatók és segédtanítóknak? Hány órára kötelezhetők hetenként? Mennyiben terheli őket egy és más tekintetben anyagi vagy erkölcsi felelősség? Mivel tartoznak az iskolának? egyháznak? lelkésznek? szülőknek? A fegyelmi jog gyakorlatában meddig mehet az osztálytanító, igazgató, tantestület és iskolaszék? Szóval egy rendszeres működési szabályzat szabja meg teendőit, magatartását, javadalmazását és az előléptetés fokozatait.

11. Belkörü intézkedési jog, tanítói szabadság és önállóság.

Vagyis magyarul — az egyház, teljes erkölcsi felelősség mellett, adja át az iskola beléletét érdeklő intézkedési jogot tanítóinak. A tanító vagy tanító-testület, az

egyházkerület által kiadott tanterv keretén és megszabott irányán belül, saját legjobb tudomása szerint dolgozza föl és adja át a tananyagot a növendékeknek. Ne adassék alkalom arra, hogy az iskolaszék a tanítás módszerének steff. megállapítása czímén indokolatlan uralmat gyakoroljon a tanítón. Szóval a tanító úgy érezhesse magát, mint egy picziny köztársaság felelős igazgatója és vezére.

12. Domesztikából tanítók is segélyeztessenek.

Az a fölpanaszolt országos nyugdíjalap csupán munkaképtelenné vált tanítókat, vagy özvegnőket és árvákat segélyez, de a működő tanítót, ha mindjárt 150 – 200 frt fizetése van is, nem segélyezi. De a tanítóság ehhez az alaphoz való járuláson kívül még a domesztikához is járul filléreivel s nem visszas dolog-e, hogy a 200 frtos javadalmazású tanító kötelezve van hozzájárulni egy olyan alaphoz, melyből tanító soha nem kaphat segélyt, de egy 5 – 600 frt fizetésű lelkész már igen?

Ime, röviden vázolja intentióink és okaink. Nem ringatjuk magunkat egy perczig sem abban a hiú reményben, hogy mindezeket a legközelebb összeülendő zsinat már elfogadja; de nyilt őszinte-éggel tárjuk föl azokat az utakat és módokat, melyeket tanügyünk és annak napszamosai érdekeinek előbbvitelére alkalmasaknak hiszünk, s melyek — a magyarországi ev. reform. egyház közjogi helyzetében és egyh. törvényeink szerint — a zsinat hatásköréhez tartoznak.

Az a tanítói kar, mely ezeket kéri: nem lehet elkényeztetett gyermeke a hazai sajtónak s nem érdemli meg azt a vádat, hogy botor követelményekkel lép föl, hogy a jó Istenen kívül semmi hatalmasságot ismerni nem akar, hogy czimkóros, botrányos magaviseletű stb. Egyes, minden testületben található, kivételekért az egész testületet vádolni: túlhajtás az igazság és méltányosság határán.

Nem csak meghallgatjuk mi, de örülünk is a tárgyilagosságnak és a dolog érdemébe hatoló kritikának és jóakarátú tanácsoláshoz; de csak úgy, ha az — a tiszt. M. F. úr által a tanítóknak olyan nagyon ajánlott, de — sajnos — ő maga által velünk szemben meg nem tartott — humánus modorban történik.

Kiss Sándor,
ev. reform. tanító.

Egy nagyfontosságú javaslat.

III.

3. Técső, 1646 ref. és 1621 más felekezetű lélekkel önerejéből fennállhat s ha az urmező-bustyaházi missionárius lelkész felállítatik, akkor csak Remete és Ferenczvölgye szórványok tartoznának hozzá, hol csekély számú s közelben lakó híveink lelki gondozása úgyszólván fáradság nélkül esz-

közölhető, s így az eddigi 100 frt az urmező-bustyaházi lelkésznek adatnék.

4. Hosszúmező, anyaegyház 812 ref. és 974 más felekezetű lélekkel, önerején fennállhat, szükségleteit maga teljesítheti. A lelkész fizetéséből hiányzó 60 frtnyi összeg folyóvá tételét, valamint egy paplak mielőbbi építését szükségesnek tartván bizottság, mindkettőnek határozatban leendő kimondását javasolja. Külsegélyt nem igényelhet, mert összes szükségleteit maga fedezheti.

5. Taraczköz, leányegyház 14 prot. és 814 más felekezetű s 19 kivételével idegen nemzetiségű lélekkel. Vagyona: pénzben 2335 frt, kötvényben 1000 frt s a megvásárolt s még eladandó földek árából 900, illetőleg 1500 frt. Ezenfelül földbirtok 23 h. 473 □ öl s 825 □ öl temetőhelyiség. A hívek polgári adója 265 frt 20 kr, egyházi adó nincs.

Addig, míg a Móríc Pál által felállítatni szándékolt gyár munkásaival is valószínűleg növekedő egyháztagok száma megsaporodnék, bizottság javasolja, hogy ha az állam által állami iskola állítatnék fel, az iskolahelyiséget az egyház építse fel s adja bérbe az államnak oly feltétel alatt, hogy a tanteremben vasárnaponként istenitisztelet legyen tartható, idővel pedig, ha a hívek száma növekszik s a vagyon is erősül, saját erejéből egy lelkésztanítóság szerveztessék.

Míg ez bekövetkezik, az egyház marad a hosszúmezei lelkész gondozása alatt, 60 frt tiszteletdíj mellett, a többi kamatjövedelem, illetőleg építkezés esetén a bérjövödelem, mindig a tőkéhez esatolandó. Összes építkezési s másnemű szükségait maga erejéből fedezheti.

6. M.-Sziget, anyaegyház. Lélekszám: ev. ref. 1825, a szórványokban 267. Idegen felekezetű 9212, ebből idegen nemzetiségű: 5638 lélek. Maga az anyaegyház segélyre nem jogosult; tekintve azonban, hogy a tűzvész alkalmával összes egyházi épületei mellett építészeti műbecsesel bíró régi temploma is annyira elhamvadt, hogy egészen újból kellett építeni s az ekként tervbe vett s egyházi helyzetének megfelelő nagyszabású templom építését maig sem fejezhette be s önerején a szükség-parancsolta rövid idő alatt — bomlásnak indulván a vakolatlan falak — nem is lesz képes befejezni: e czélból bizottság Szigetnek templom felépítésére 20,000 frt kölcsönt hoz javaslatba, melyet az egyház tagjaira kivetett évi 600 frttal — tehát a konventi határozati javaslatához képest jóval erősebb részletekben — törlesztene le.

A szórványokat illetőleg, mivel nagy területen fekszik, legalább két helyen, Bocskón és F.-Visón két imaház építése szükségeltetik, részint, hogy a missionáriusnak legyen hol istenitiszteletet tartani, részint, hogy az imaházak mintegy központul szolgáljanak s mutassák e végvidéken lakó idegen nemzetiségeknek a protestántizmus és magyarság létezését. E végből ajánlja bizottság, hogy Bocskón a kincstár tulajdonában levő magtárhelyiség, mely eredetileg is templomnak épült, a magas kincstártól vétessék meg; — Visón pedig, ha alkalmas helyiség nem volna található, a hívek hozzájárulása és a domesztika segélyével építtessék fel a szükséges imaház. Ugy egyik, mint másik imaházra, a hívek áldozatkészségének teljes igénybevétele mellett is kellene 400 – 400, együtt 800 frt.

A mostani missionáriusi állás Szigeten mindaddig fentartandó, míg a hívek kilátásban levő szaporodásával a székhely a főt. konvent intenziója értelmében is Bocskóra áthelyezhető nem lesz.

7. Huszt, 478 ev. ref., 5089 más felekezetű, 4002 idegen

nemzetiségű lélekkel, még a reformatió előtti időkből jövedelmező alapítvány birtokában külsegélyt nem igényel, ellenben a Nagygáz mentén föl a határszélig két járásban levő 40 prot. lelki gondozása eszközölhetése végett az eddigi 100 frt a domesztikából ezután is folyóvá teendő.

Eszerint missiói czélokra szükségeltetik:

1. Dolhán évenként 300 frt (megállapított) építkezésre	1000 frt.
2. Urmező-Bustyaháza évi 300 forint (ebből 100 frt Técsőre már folyósítva van) építkezésre	400 frt.
3. Sziget-Bocskó-Visó évi 300 forint megállapítva építkezésre	800 frt.
3. Huszton évenként 100 frt megállapítva.	
4. N.-Szöllősen évi 100 frt megállapítva van.	
5. Szöllős-Végardón építkezésre	300 frt.
6. Királyházán építkezésekre	400 frt.
7. Batáron építkezésre	400 frt.
Összesen: évenként 1100 frt. Egyszersmindenkorra 3300 frt.	

Részben ilyen természetűek még N.-Tarna, Nevetlenfalva és T.-Ujhely, melyekről, úgyszintén a már említett N.-Szöllős, Szöllős-Végardó, Királyháza és Batárról alább részletesen szólunk.

Ha az említett összeget, illetőleg a mennyiben 900 frt évi járandóság már folyósítva van, évenként még 200 forintot, építkezésekre egyszersmindenkorra 3300 forintot a ft. konvent útján megnyerhetnénk, akkor nemcsak kellő helyiségekkel bírnánk az erre útalt helyeken, hanem valamennyi híveink lelki szükséglete is kielégítve, s a protestántizmus és magyarságnak is megmentve és biztosítva lenne, miután összes politikai községeink mind Máramaros, mind Ugocsamegyékben be volnának osztva illetékes egyházaikhoz: egyúttal régebben létezett összes egyházaink, — az egy kiköltözött Remete kivételével, — fentartva, s így egyházunknak mint nemzetiségünknek megmentve volnának.

Közli

Papp József.

Tárcza.

Az amerikai unitáriusok műveleteiről.

(Történeti tanulmány.)

V.

Az unitarizmus a végletekben.

Két kiváló vezére alatt minő idomulást és irányulást vett az egység-hívők nézete, mint ment az néha szélsőségbe, végletekbe, leginkább észlelhető lesz, ha A) e g y e s tudósai egyéni, vagy B) együttes működésök közös nyilatkozataiba bepillantunk. Mindenesetre 1860 után is két fő töredékkal találkozunk, a némileg fentartó elvű (conservatív) és a határt nem tartó szélsőségi többséggel, amaz inkább Channing, emez inkább Parker nyomán indulván; de van középárnyalat is; szilárd alapja egyik résznek sincs, inga gyanánt lenghetnek ég és föld között, a szerint, a mint a múlt vagy a jövő gyakorol vonzó hatást.

A) Parkert eléggé jellemzi, hogy kigúnyolta az úri imádságot, e közös kincsét a nagy keresztyénségnek, melyet még néhány higgadtabb zsidó is respektál, épen halála előtt írt

egyik levelében kimondá: ő a mindennapi kenyérért nem könyörög. (Église Libre. 1880. 31. szám).

A channingista Dewey (1846—1863 közt) a szentírásról még magasabb nézetet vallott, „az isteni és csodás közlemény pecsétét látja téve a szent könyvre“ (Controversial Sermon 1.): addig mások az orthodoxokat „bibliaimádók“-nak gúnyolják; Orr (1863) büszkén hangoztatja: „hiszszük, hogy a biztosság és értelem egyedül a mi elméletünkben található, kik a szentírást hihetőnek, bár emberinek tartjuk, mely nem alakjában, hanem lényegében van ihletve“ (Unitarism in the presenttime). Az egység-hívők Colensót s minden bibliafészt, minél jobban rázogattja a szentírat tekintélyét, annál örömebb üdvözik, mert saját álláspontjuk támogatóit tekintik azokban. Farley F. a szentháromság tanát „ellenmondásnak, észellenesnek és tényleg képtelennek“ nyilvánítja; Krisztus csak oly értelemben „Isten, milyenben az angyalok, Mózes, Sámuel, az Izráel királyai és bírái“ — — istenségök abban áll, hogy „Isten szava hangzott nekik“; a Szentlélek „nem személy, nem önlétező, s a hol személynek íratik, csak költői személyesítés“. (Unitarism Defined). Furness Vilmos philadelphiai pap (1875-ig) keményen ostromolta a váltság tanát („Részben felemelt fátyol“. 1864.). Ifjú Hare a kiengesztelés és áldozat tanát véknyítja el, „Krisztus csak példa a szenvedésre, végső szenvedése a kereszten a leghatékonyabb eszköz“ — tehát csak Leonidas és Zrinyi jelentőséggel bír.

De lássuk a mérsékelt irányúak vezérének kiáltott Bellows Henrik (1814—1882.) új-yorki pap nézeteit. Kiindul a régi sociniánizmusból, elismeri Krisztust Isten fiának, elismeri mennybemenetelét és mégis tagadja az emberi romlottságot, az esetet, a váltságtant. Ha Ádám elesett, ivadéka az eset által emelkedtek; elesése szerencsés tény, mert az erős próbáltatások vezették az emberiséget a haladásban előre; a helyettes szenvedés ellen tiltakozik úgy a természet, mint az erkölcsiség törvénye; az ész az Isten idősebb szentírása (idősebb mint a biblia); a lélek az égi örök Atyának ihletett gyermeke. (Religious aspects of the age. 102. l.). „Ha a protestantizmus támogatja az Isten átka alatt nyögő világról szóló közönséges fogalmakat, az elítélt és pokolra vetett emberiséget, a titokzatos megtéréseket, a mentő hajóhoz hasonló egyházat, mely kívül hagyja a merészebb, bátor utazókat elmerülni; ha ilyesfélék a vallás összelete és lényege nála: akkor nem felel az meg az emberi természetnek, szükségletének és fájdalmának, eltérő ízléseinek, tehetségeinek, annyira sem, mint a régi katolikus rendszer; annakokáért, a helyett, hogy reszketnénk a romanizmus növekedése és kilátásai miatt hazánkban, okszerűbben inkább örvendünk annak diadalán (triumphs), mint méltóbb helyettesítőjén népünk szeretetének és bizalmának“. (Bellows: „Restatements of christian Doctrine“, p. 165.). Imé ode hanyatlott az amerikai egység-hívők protestantizmusa (vannak, kik protestánsoknak, testvéreknek tartják őket, legalább magyar földön!), hogy a romanizmust a protestantizmus méltó helyettesítőjének magasztalják. Így ölelkeznek a végletek!

Hedge Frigyes, a Harvard kollégiomban az egyháztörténelem tanára (1857—1877.) inkább közönyös; az unitarizmus jellemző tanaival nem rokonszenvez, a Krisztusban egyesült két természetnek vitatója, de ellenzi a hitvallás kötelező voltát, tehát szabadkezet kér. Elnöke is volt az Unitárius Társaságnak.

Allen József, különböző helyeken lelkészkedett, egy-

háztörténelem tanára a Harward-kollégiomban (1878—1882-ig), a 3 hónaponként megjelenő unitárius szemlének (Christian Examiner) egyik szerkesztője (1857—1869-ig), nem akarja az unitarizmus történelmi kapesait szétörni, ingáját a mult mérsekli; több tankönyv szerzője; a britt és amerikai Unitárius Társaság közös követe volt az erdélyi egységihívők kolozsvári gyűlésére.

De már Chadwick János brooklyni pap (1864 óta) radikális téren mozog, mit igazolnak következő munkái: „Az ész hite“ (1879.); „A mai nap bibliája“ (3-ik kiadás, 1882.); „Az ember Jézus“ (2-ik kiadás, 1882.); „A merész hit“ (1885.). Egyébiránt ő is a költő theologok közé tartozik („A költemények könyve“ 7. kiadást ért), milyenek feles számmal vannak közöttök, tekintve a számarányt, — kikre igen jellemző Terentius Varro pogány író megjegyzése, hogy a költőknek más vallások és más istenök van. És ez a tünemény nem is felőtölő, mert az egységihívők általánosan gravitálnak az ő- és új-szövetséget rege és költészet mezében fogni fel.

Hale Ede, született Bostonban 1822-ben; tanult, mint általában hitfelei, a Harward-kollégiomban, bostoni pappá lett 1856. „A ker. vizsgáló“ (Chr. Examiner) szerkesztője 1863-ig; majd „Régi és Új“ cím alatt theologiai tárgyakat is fejtegető új lapot indított (1870-ben), az egységihívők nézeteinek rajongó támogatója és terjesztője; tanulhatnának a maguk felekezetéhez se hideg, se meleg némely protestánsaink hő buzgalmat tőle, a ki a nyilvánosság terén tett fárasztó munkában sem veszté erejét, s 64 éves korában (1886-ban) toborzószerű új lapot indított „Nyujts kezet“ (Lend a Hand) címen. Az 1873-iki bécsi világkiállítás alkalmával Hale lett megbízva közreműködni az erdélyi unitáriusok érdekében (érdekes volna bepillantani az akkor s azóta folyt levelezésekre, panaszos és felhívó tudósításokba, miket az erdélyiek az amerikaiakkal váltottak!). Hale juniusban meg is jelent Budapesten az unitárius értekezleten, hol elhatározták a kolozsvári unitárius főiskolához két tanszéket alapítani, még pedig egyiket a Priestley, másikat a Channing nevére és emlékére, mely czélra két év mulva már „tetemes“-nek mondott pénz gyűjtetett külföldön. Az amerikaiak keze hosszú, át ér az Océánon is... a széles elvű némely hazai protestánsok pedig nyujtják a kezet, a felhívó Lap jellemző címe szerint a maguk ellen erődöt képező felekezetnek. Ez tragicomicum!

Ünnepelt neve van, még az erdélyi egységihívők közt is, Clarke Jakab bostoni papnak, a ki De Wette és Hase fordítója és költő is. Az „imáról“ 1874-ben 3-ik, az „orthodoxia igazságai és tévedései“-ről 1885-ben 8-ik, „a 10 nagy vallásról“ írt műve 1886-ban 22-ik kiadást ért. Jelszava: dolgozni és nem engedni, s ha a meghódítandó testvérek engednek és lágyulnak, annak ő igen örvend. Természetes!

A költő és bölesész Emerson Ralph Waldo († 1882.), Parker barátja, ifjú korában bostoni lelkész, de az úrvacsora dogmája felett meghasonlván felekezetével, félrevonult s élete végső részét Concord faluban töltötte. A „Természet“ című művében a transcendentalismust a végletekig vitte a személyi függetlenség tana felállításával: az egyetemes lélek az egyetlen valóság, a teremtés metamorphosis, mely a dolgokat tiszta látszatokká teszi. A concordi böles a képzelem világában ábrándozék; „vonulj magadba!“ lett vezérszava. Vallásban eclecticus, a különböző vallásokból elfogadja, a mi legjobb; s míg egyfelől a lélek magára hagyatottságát Isten nélkül ijesztőnek találja, másfelől minden vallást em-

beri alkotásnak tart, az ember csinálni fog újabb vallásokat és pedig jobbakat és egyszerűbbeket az eddigieknél. E pontban Parkerrel egy ösvényen halad, mindkettő a jövő vallásáról ábrándozott. A ki a keresztyénség szilárd talajáról lelép, a végletek ködös vidékein tévedez. Emerson a mysticismus képviselője. (Stedman E. C.: Poets of Amerika. Boston. 1885.).

Balogh Ferencz.

(Folyt. köv.)

A Sabbath megülése.

(Vége.)

A Sabbathot a munka napjaival rendesen esti családi istenitisztelet köti össze. Megkapóan van az leírva Burns Róbert, „a népköltők királya“ „The cottar's Saturday Night“ (A szegény szombat-estéje) cz. költeményében. Sokszor útalnak erre a költeményre, illetve az abban leírt esti imály-jelenetre a vasárnap megüléséről írók s én csak azért említem azt meg, mert a magyar olvasó előtt, annak olvasása alatt a „Családi Kör“ képe vonul el, párhuzamban az ott olvasottal. A részletek természetesen nem esnek, nem eshetnek össze a két költeményben. De a hangulat olyannyira rokon, hogy ne mondjam, azonos, az alakok oly hasonlóak, mintha csak ugyanazon modellek szemlélésére született volna a két mű a két költő lelkében. A gond- és munkaviselt apa, a szeretettel gondoskodó anya, a pirongó „eladó lány“ (kinek azonban nem kell kérdezősködni „testvérbátyja“ után, ez is ott lévén — először bevezetve — közöttük), a naiv apróság stb. mindkettőben ugyanaz. (A beszédes koldusnak persze semmi helye a skót hajlékban.). Nem volna-e az természetes és ékes a „családi körben“ is, ha, mielőtt a tűz „kezdené hunyorgatni hamvas szempilláit“ s mielőtt a „földre hintonék a zizegő szalmát“, az amott leírt cselekvény történnék, annyival inkább, mert ünnepre vannak készülöben. Nem lett volna és lenne-e az nem csak természetes és diszes, de feiemelő és áldásos is, ha az a sok tiszta arany — érzelem: a szülők gondoskodó szeretete, az „eladó lány“ „testvérbátyja“ után aggodása, a beszédes idegen honfiú gondja, a figyelmes fiú ébredező lelkének sejtelméi, a kiesinyek naiv ártatlansága egy imádságba, vagy egy zoltárnak, pl. a XXIII-iknak „őszinte hitben“ való eléneklésébe összeolvadva, jóillattételül be lett volna s lenne mutatva a mindenekre Gondotviselőnek. Teljesen megérthető s a mellett tanulságos Burnsnek a fent említett jelenet leírása után tett ezen megjegyzése: „Az ilyen jelenetekből fakad a jó öreg Skócia nagysága“.

De térjünk vissza tárgyunkra. Mint már érintők, a Sabbath által biztosított nyugalom egészségügyi követelmény, a mely úgy a kézzel, mint az aggyal dolgozók szempontjából kívánatos. Annak tapasztalati tények által megmutatására, hogy a vasárnapi ünneplés mennyiben növeli a munkás lelki s testi rugékonyságát, ez munkaképességét s munkája értékét s így jóllétét, nem lehet kiterjeszkedni, csak azon szintén tapasztalati tényről említem meg, hogy a vasárnap is dolgozó munkások épen annyit keresnek a hétnapi munkával, mint a menyit a vasárnap megnyugvók s így csak hat napon dolgozók. Azt feltüntetendő, hogy a heti nyugalomnap a szellemi munkásokra is szükséges, orvosi tekintélyre hivatkozás helyett csupán Gladstone ezen szavait említem fel: „Magamnak volt

alkalmam egy munkában eltelt élet folyamán tapasztalni annak úgy szellemi, mint fizikai előnyeit.“

Az egyének jóllétével az államé karöltve jár. Így tehát a heti nyugalomnap megtartása az állam boldogításával a leg-szorosabb összeköttetésben van. Ennek meggondolása után könnyen megérthetjük Lord Macaulay emez, az angol parlamentben mondott szavait: „Nem szegényebbek, de gazdagabbak vagyunk, miután évek hosszú során át megnyugvánk munkánktól hét nap közül egyen“. S hozzá teszi: „Az a nap nem veszett el. Míg a munka szünetel, míg az eke a felszerben pihen, míg a vásár zsvajva néma, míg füst nem száll fel a gyárkéményből: egy munka van folyamatban, a mely époly fontos, mint az, a mely a munkásabb napokon foly. Az ember — a gépek-gépe, azon gép, a melyhez képest a Wattok és Arkwrightok minden találmánya semmi — reperlódik és felhúzódik, úgy hogy hétfőn tisztább fővel, elevenebb lélekkel s megújult testi erővel tér vissza munkájához“.

Említsük itt fel a nyugalomnapnak még arra való kimondhatatlan jótékony hatását, a mi „minden országnak támasza, talpköve“. Anglia bűnkrónikája azt mutatja, hogy a főbenjáró bűnösök a vasárnaprontók közül — a kik természetesen más vallásos rendelvényekre se adnak semmit — kerül ki. Általános megfigyelés eredménye, hogy azoknak, a kik vasárnapon át is dolgoznak, erkölcsi érzékük elsekélyesedik. Már pedig az „ha megvész, Róma ledől s rabigába görbed“. S a költő eme szavai az élet által teljesen igazolva vannak. Pierre Duval francia katolikus, az amerikaiak Sabbath megszenteléséről írva, ezeket jegyzé meg: „Annak gondolata, hogy ez a népség imádkozás és elmélkedés végett van visszavonulva, megvallom, nagy benyomást tesz rám. Most értem, hogy miért szabad ez a nép. Most tudom, hogy miért volt szabad egy századon át. Franciaországot illetőleg is értem már, hogy miért nem szabad, bár annyira szerelmes a szabadságba“. Cook József szavai meg ezek: „Ugy hiszem, nem vagyok fanatikus a vasárnapot illetőleg; de végig nézek a népszabadság térképén s nem látszik esetlegesnek az a tény, hogy egyedül Svájcban, Skóciában, Angliában s az Egyesült-Államokban, a hol legjobban ülik meg a vasárnapot, van biztos és népszerű kormány“. Hopkins Márk meg hosszasan bizonyítja, hogy „vallásosan megült Sabbath nélkül a szabad intézmények hosszantartása nem biztosítható“.

Ha mindezeket meggondoljuk, kétségtelen lesz, hogy a Sabbath mint nyugalomnap a törvényhozás körébe vág. S az államnak époly kötelessége annak, mint az oktatás, vagy bármely más ügynek törvény általi biztosítása.

Angol források után.

Török Zoltán.

Iskolaügy.

Tisztelet és elismerés.

Hajdú-nánási lakos, hites ügyvéd, volt országgyűlési képviselő Sóvári Soós Gábor legközelebb, nov. 6-án két alapítványi oklevelet helyeztetett el a tiszántúli ev. ref. egyházkerület levéltárában a debreczeni ev. ref. főiskola s a h.-nánási ev. ref. gymnasium javára s érdekében.

„A debreczeni főiskolának — úgymond alapít-

ványi levelében a kegyes alapító — mint egykor a tanuló pályán kalauzomnak és segélyezőmnek adok hála fejében tanulmányi alapul ötvenezer osztrák forintot, akaratom levén, hogy annak és alább érintendő szaporulatának is segítségével azon főiskolában a ref. vallásu magyar és székely testvér nemzet érdekében, egy ref. gymnasiumi tanárképző intézettel összekötendő s egyetemi facultási rangra emeltetendő bölcsészeti szaktanfolyam állíttassék fel. Ezen 50 ezer forintnak 6% kamatoztatással szaporíttatni kell mindaddig, míg százezer frtra nem növekedik és akkor, ha eléri azon mennyiséget, kezdje meg annyi értékű alapítványomként abbéli kizárólagos feladatát teljesítgetni, hogy jövedelméből tanszéki tőkéket termelgessen. Mindegyik tanszéki tőke, mely ezen tanulmányi alap évenkénti 6%-es jövedelméből fog alakíttatni, legyen 50 ezer frt és annak jövedelméből adassék évenként 2 ezer frt az illető tanárnak fizetésül; lakbérre 500 frt, tűzi fára, világításra és író eszközökre együtt legalább 200 frt és így összesen 2700 frt, a többi lehető része az évenkénti jövedelemnek a főiskola tőke alapjának szaporítására levén fordítandó“.

„Az egész alapítványom jövedelmeiből állítandó és nevről nevezendő tanszékek csak bölcsészeti tanszékek legyenek és azoknak betöltésére csak a ref. vallásu, tiszta magyar és székely testvér nemzetbeli tudományos férfiak közt rendeztetvén esetről-esetre országos pályázat, a választásnál aként történjék az eljárás, hogy az elválasztandó tanárok közt hazánk mindegyik ref. egyházkerületének és mint a magyar, úgy a székely nemzetnek is legyenek egymásután képviselői; és arra legyen nagy vigyázat, hogy az elválasztandók közül azok, a kik különösen a szervezendő ref. gymn. tanárképző intézetnek érdekében fognak választatni, tudományos képzettségük-nél és jellemőknél fogva annak alkalmas és kitűnő vezérei s tanárai legyenek; és hogy általában beigtatásuk alkalmával fogadást tegyenek, miszerint azon esetben, ha valamikor országgyűlési képviselőkké választatnak és azt elfogadnák, a tanszékről azonnal lemondanak“.

A h.-nánási gymnasiumra vonatkozó alapítványi oklevél szerint pedig: „biztosítása végett a nyilvános tanításnak a h.-nánási ref. gymnasium 5. és 6-ik osztályaiban, hogy az eddig századokon keresztül 6 osztályúként szerepelt gymn. örökségünk megbecsülhetetlen hagyománya számunkra nemes és magas gondolkozásu hajdú apáinknak, szegényeinkre csorbán ne szálljon rólunk maradékainkra: én mint tudományos képeztetésem kezdetén volt növendéke a nánási 6 osztályú ref. gymnasiumnak, némi köszönetül annak jóvoltáért és mindazon jókért is, melyeket a nánási ref. vallásu néptől gyermekkoromtól fogva öregségem napjaiig nyertem vala, adok tanulmányi alapul harmincezer o. frtot; — ennek évenkénti 6% kamata a gymnasium V. és VI-ik osztályaiban működendő két tanárnak, a görög nyelv és mathesis tanárainak adassék fizetésül“.

E kegyes alapító levelek beküldetvén a tiszántúli ev. ref. egyházkerület püspökéhez, főtiszt. Révész Bálint úrhoz, erkölcsi kötelességének ismerte nevezett püspök úr, — maga gyengélkedése miatt azt nem tehetvén meg, — hogy a főiskolai tanárkar kebeléből egy küldöttséget nevezett ki, mely H.-Nánásra kimenvén, ott személyesen fejezte ki a köszönetet és elismerést. E küldöttség tagjai Liszka Nándor akad. igazgató, Buzás Pál jogtanár, Tóth Sámuel hittanár és egyházkerületi főjegyző voltak. E hó 5-én teljesítette a küldöttség a valódi Maecenas irányában a köszönetet.

A nemes jellemű kegyes adományozó, a h.-nánási lelkészi lakon megjelenvén, ott Tóth Sámuel által következő szavakban üdvözöltetett:

„Nagyságos ügyvéd és volt országgyűlési képviselő Ur!

A tiszántúli ev. ref. e. k. egyházi elnöke, főt. R. B. úr, mint a debreczeni ev. ref. kollégium ez idő szerint egyházi részről legfőbb kormányzójának küldöttéi s megbízottaiként jelentünk meg Nagyságod előtt, kifejezni a hálás köszönetet és elismerést, Nagyságod azon nemes tényle irányában, hogy a mit 1879. évben püspökünkhöz intézett nagybecsű iratában megígérni méltóztatott, hogy t. i. a debreczeni ev. ref. főiskola javára, abban a tanügy még nagyobb és erősebb fejlesztésére kegyes alapítványt fog tenni: folyó évi nov. 4-én kelt alapítványi oklevelében tényleg megvalósította 50 ezer forintos nagyszerű alapítványával, melynek czélja leendő a mi főiskolánkban a bölesészeti szaktanfolyamnak egybekötetésben tanárképzéssel előteremtése, fentartása s biztosítása.

Kegyes alapítványának kitűzött ezen czélja fényes tanúbizonyoságot tesz protestáns lelkületéről és gondolkozásáról; másrésztől igazolja mély előrelátását és gondoskodását prot. tanügyünk egészséges fejlődésére vonatkozólag; mert kétségtelenül áll, hogyha nem lesz gondoskodva valódi prot. tanárképzésről, melyben a leendő gymn. tanárok igazi prot. szellemben, autonomikus egyházi elvek alapján vezetessenek, képtessé válhatnak a prot. gymnasiumi képzésnek eredménye. Hiszen miképen adhatják kezükbe a tanároknak biztosan és nyugodtan az ifjú nemzedék oktatását a prot. gymnasiumokat fentartó testületek, ha azok a tanárok nem szívták lelkületükbe s gondolkozásukba a protestantismus elveit; mert az, a mit talán e tekintetben felhozhatunk, hogy lesznek vallásánárok, ápolni fogják azok a vallásos érzületet, prot. szellemet a növendékeknek, ez a mélyebben figyelők és gondolkozók előtt igen csekély biztosíték. A protestantismus életelv, mely nemcsak vallásos érzületünkre, de egész gondolkozásunkra, minden eljárásunkra, magunkviseletére is reá nyomja kitörölhetlenül bélyegét. Nincs oly tudomány a gymn. képzés körében, melyről el lehetne mondani, hogy egészen közömbös, bárkinek a kezébe adassék is annak tanítása; a protestáns jellemű gymnasiumokban minden tanárnak vallásánárnak kell lenni; mert a gymnasiumi tanításnál nem egyedül az ismeretek közlése a fő, hanem a nevelés és jellemképzés. Ez pedig csak úgy történhetik, ha a tanítóknak biztosan megvan az öntudatos protestáns jellem, akarat és készség; mely őket eljárásukban irányozza és vezérli; és az másképen nem lehet, csak ha azok a tanárok ily szellemben és elvek alapján képeztettek.

Ezen valójában minden igaz prot. tanügybarát által mélyen érzett szükségnek tesz eleget Nagyságod alapítványa, a melynek tehát nemcsak az a czélja, hogy a debreczeni főiskolában a protestáns tanügyet emelje, a tudományosságot tovább és messzebb terjeszse, hanem hogy a gymnasiumi képzést prot. szellemben örök időkre biztosítsa. A gymn. képzésnek biztosítása pedig egyházunk erőteljes fennállhatása szempontjából is nagy horderejű s fontos dolog! Róm. kath. egyházi szempontból csak másodrendű dolog az, hogy vannak és tartatnak-e fenn gymnasiumok, mi reánk nézve életkérdés, mert ha a vidéki prot. gymnasiumok száma meggyérül, azt okvetlenül megfogja érezni egész ref. egyházunk egyeteme, lelkipásztorok, tanítók kikből telnek majd ki?! s léphetnek-e szegényebb anyagi körülmények között élő ifjaink világi pályákra is?

Mindezek lebegtek Nagyságod lelki szemei előtt, midőn a köznevelés oltárára nagyszerű, valójában fejedelmi áldozatait meghozta, ezen alapítványát megtetőzvé azzal, hogy itt e városban, melynek Nagyságod szülötte, az ev. ref. jellemű gymnasium biztosítására 30 ezer forint újabb alapítványt tett, azon vidéki gymn. javára, melynek én is köszönhetem szellemi kiképeztetésem alapját. Fogadja azért Nagyságod háláját a tiszántúli egyházkerület legfőbb kormányzó hatóságának és annak elnökségeinek főt. Révész B. püspök és mélt. Vályi J. főgondnok uraknak, a debreczeni főiskola összes tanárkarainak prot. egyházunk tanügye érdekében hozott áldozattételért. Az emlék, melyet állított magának, hasonlít a világtengereken épített világító toronyhoz, mely messzetávolban terjesztvén fénysugarait, utat és irányt mutat a zajgó hullámok közt vergődő hajóknak; úgy alapítványa állandóan fogja jótékonyosságát éreztetni, képviselni a prot. szellemet, bárminő zivatarok álljanak is elő. Az emlék hirdetni fogja böles gondoskodását, jövőbe való éles bepillantását, hirdeti, hogy egy férfiú egész életén keresztül a szent nép és királyi papság eszméjének, sőt tudatának teljes erejétől áthatva tett és működött, és mindazt a mit szerzett, szeretett egyháza, imádott hazájában a tanügy felvirágoztatása czéljára ajánlotta fel.

Köszönet és elismerés nemes tényleért, fogadja legmélyebben érzett hálánkat ismételtén, tartsa meg a Gondviselés boldogító öntudatában. Legyen üdvözölve Nagyságod végül, ki mintegy 60 évvel ez előtt, mint a nánási gymn. növendéke subscribált a debreczeni főiskola anyakönyvébe, most, midőn 75 éves korában, mint annak jóltevője, valódi Maecenása írta be egyszermindenkorra fényesen nevét annak évkönyveibe. Tisztelet és elismerés kísérje életének hátralevő idején!

A kegyes jóltevő egész meghatottsággal fogadta a küldöttség üdvözlését.

Sok ily jeles és nemes gondolkozású férfúval áldja meg a gondviselés hazánkat és egyházunkat! **T. S.**

Közügyeink.

Nekrológ.

NAGY PÁL 1847—1888.

Szabolcska Mihály sírbeszède így hangzott:

Csakugyan megdöbbenve álljuk körül kora sírodat, kedves jó halott! Halálod hírének a legelső, megdöbbenő hatása ül még most is — nehéz zsibbasztó sulyával — szíveink fölött. S a fájdalom ez első ránk ütése elől nem tudunk, vagy nem akarunk még hova menekülni.

Ugy, úgy; nem akarunk. Lelkünk a vígaszt e sírnál „nem akarja bevenni, mivel hogy te nem volnál többé“ óh mi édes büszkeségünk!

Én — gyászoló közönség — az ifjúságnak, a megboldogult tanítványainak tolmácsa volnék itt e koporsó felett, de mondjátok meg, kell-e még tolmács a fájdalomnak, mely könyeinkre írta fel nevét, hogy itt járt, hogy itt van, mint a sötét éj sűrű harmatára.

Mi csak hallgattunk és csak sírtunk eddig, — gyászoló közönség, — adjátok hát most mégis nekünk az utolsó szó jogát, nekünk, kik első valánk a megboldogult szívében.

Igen, ha a mély gyászú anya, a testvérek fájdalma előtt meghajlik is szerényen a mi bánatunk, utánok az elsőség jogát nem engedjük senkinek!

E kedves halott azontúl, mindenestől a miénk!

A rokon csak egyet, rokonát sirathatja benne, a barát csak barátját, a polgár csak mintaképét, a szegény csak melegsívű gyámolát, a gazdag csak az irigyelt szegényt. De nekünk — a mennyire egy emberre engednétek ezt elmondani — mindenünk volt a megboldogult. Apánk, tanárunk, testvérünk, mintaképünk, barátunk egy személyben.

Mi tiszteltük benne a bölcsesét, a tudós tanárt; bámultuk lelkét, az egyszerűségében nagyot; éreztük szívének melegét; imádással vettük körül, — ha szabad ezt mondanom, — mint a hazaszeretet mintaképét, és szerettük — ne kérdezzétek: hogy szerettük — az embert, a mindnyájunknak kedves jó barátját.

Hogyne döbbsentene hát meg bennünket e sír, melynek ajtajánál, ah! „óriás bizonyosság zuhanó terhével“ rogy lelkeinkre a tagadás nehéz, összevont szárnyú angyala.

Óh a mi lelkünk itt összerázkódik a borzalomtól; s hamarabb elszedül, mint belenyughatnék abba, a mit nem lehet nem éreznie!

Ajkainkon még szinte ott van a dicsekvés szava, hogy ő a mienk! Hogy van egy emberünk, egy polgár, e szónak valódi, ideális nagyságában, kinek jelleméhez méltatlan keret szinte ez az erkölcsileg törpe kor; kit a gondviselés keze talán egy más, tisztább időkből helyezett — mintakép — közénk... és íme ide áll elébünk tagadásával ez a semmi, ez az ölnyi sír, hogy „ő az enyém“, „hogy a tiétek csak volt!“

Óh a mi bánatunk önző lehet gyászoló közönség, ne higgyetek neki! Mi magunkat siratjuk itt! De íme nem látjátok-e e sír fölött állani, lehajtott bánatos arczával a hazaszeretet génuszát, a mint siratja leghűbb apostolát; őt, őt, ki e hajlongó, görnyedő időkben hamis bálványok előtt, soha „meg nem tanula térdet hajtani“, — kinek hogy bennünket tanítson, a hazaszeretetről, az elvek iránti férfias hűségről sohasem kellett beszélnie.

Ott áll mellette a tudomány, a szeretet árván maradt angyala!...

Óh itt, itt, mikor magasan szárnyaló lelkét, szerető jó szívét emlegetjük, itt ne mérje senki — övéin kívül — vesztességét, bánatát a miénkhez! Óh, itt hadd maradjon a mi könnyünk a legkeserűbb; a tanítványé a mester után, kinek kebelén feküdt.

Isten veled hát kedves jó tanárunk! Legyen olyan könnyű sírod felett a hant, mint a milyen nehéz tanítványaid szívére a bánat!

A „kérdések kérdése“ az öröklét, a maga erősen elzárt titkaival — mit magasan járó lelkeddel annyiszor próbáltál nyitogatni — előtted immár megfejtve áll! „Te túl vagy már, nincs kétség úton!“

És íme, te sírodban is tanítasz még bennünket; nem hiszünk a pornak, hogy te összes nagy nemes tulajdonaiddal örökre az övé lehetnél.

A viszontlátásig tehát, a viszontlátásig Isten veled! Isten veled!

* * *

A temetés alatt a főiskolai énekkar és a városi dalárda is énekeltek. A tanítványoknak az elhunyt tanár iránti kegyeletes érzelmeit híven feltűnteti a gymn. igazgatóságának következő levele: „A gymnasiumi ifjúság ragaszkodása és hálája szeretett elhunyt tanára, Nagy Pál iránt mindjárt halála első híre hallására is igen élénken nyilvánult. A legfelső osztálytól fogva a legalsóig azonnal megkezdtek a gyűjtést a boldogult koporsójára teendő koszorúra. A tanárkar irányt kívánt adni a felbuzdult szép lelkesedésnek, és felhívta a tanulókat osztályonként, hogy a mit gyűjtenek, ne forgácsolják el mind külön-külön vásárlandó koszorúkra, melyek úgyis a legmúlandóbb emlékek, hanem legyen koszorú is, mely a boldogultnak koporsóján fejezze ki a gymnasiumi ifjúság szeretetét és háláját, de az azontúl gyűlt adományok a sírra emelendő emlékkö költségeire ajánltassanak fel, mely mind a boldogult érdemének, mind a tanítványok hálájának és tiszteletének maradandó emléke lesz. Az ifjúság meghatottan értette meg s készséggel elfogadta tanárai intését. A VIII-ik osztály egy szép koszorút tett kedves tanára ravatalára, a mi ebből fennmaradt, a síremlékre ajánlotta fel és adta által, a VII-ik osztály is adott egy hasonló koszorút és ezenkívül gyűjt a síremlékre is, a többi osztályok összes adományait 97 frt 40 krt a síremlékre ajánlották fel és adták át az igazgatóságának. A midőn a közönséget tanítványaink ily tettben nyilvánuló szép kegyeletéről értesítjük, felhívjuk úgy e főiskolán belül, mint azon kívül mindazokat, a kik baráti vagy tanítványi kegyeletüket adományaikkal kifejezni óhajtják, hogy a boldogult síremlékére szánt kegyes adományait igazgatóságunknak adják át, mely kötelességének ismeri az adományozókkal és a gyászoló csalóddal egyetértve, az emlék felállításáról gondoskodni. A távolból részvényt nyilatkozatot küldött táviratilag okt. 29-én a budapesti ref. főgymn. tanárkar, levélben a sárospataki ref. főgymn. tanárkar. A gymnasiumi igazgatóság.“

Debreczen városában is mozgalom indult meg az elhunyt tanár sírja fölé állítandó emlékkö költségeinek összehozására.

Nyugodjék békével az elfáradott férfiú! Legyen neki könnyű a föld pora! Áldás emlékére!

Különfélék.

Nyolczvanezer forint iskolai czelokra. Soós Gábor h.-nánási ügyvéd és volt országgyűlési képviselő 80,000 forintban 2 nagy alapítványt tett. Egyiket, 50,000 forint értékben, debreczeni főiskolánkban felállítandó philosophiai tanszékekre, a másikat 30,000 forintban a h.-nánási ev. ref. gymnasium javára. A fejedelmi adomány részleteiről bőszeges tájékoztatást nyújt olvasóinknak iskolaügyi rovatunk.

Ezer frt a szatmár-németi ev. ref. gymnasiumnak. A szászvárosi Kun-tanoda fejedelmi bőkezűséggel való gyámolítása nem merítette ki a jeles hazafi, a buzgó protestáns főúr, a kitűnő tanügybarát: Gróf Kun Kocsárd buzgalmát. 1000 frtnyi alapítványt tett a szatmár-németi-i ev. ref. gymnasium javára is, hogy elősegítse annak teljes gymnasiummá léételét, nyolcz osztályra való kiegészítését. Tekintettel a tömérdek intézetre, melylyel a szatmári püspökség fölállítására óta befészkelte ott magát a romanizmus, valóban alig találhatott volna a nemes

gróf a hazában oly protestáns egyházat és intézetet, mely az elvi örök ellenség, a római katholicismus részéről hasonló kemény ostromot állana, mint a milyen kemény ostromot áll szatmári Sionunk már egy jó század óta. Óhajtható, hogy ezt minél többen vegyék figyelembe, amaz intézet alapgyűjtő bizottsága által támogatásért megkeresett egyházaink és hitkonaink közül. Egyházkerületünk közelebb tartott gyűlése is, midőn a központból valamely úton-módon való támogatásért folyamodó vidéki gymnasiumok segélykérvényét tárgyalta, azt fájjalta legélénkebben, hogy még a szatmári gymnasiumnak sem nyújthatja a kért és megadni óhajtott, de megadni sehonnan sem tudott segélyt.

A Protestáns Irodalmi Társaság ideiglenes végrehajtó bizottsága folyó hó 18-án, d. e. 11 órakor, Budapesten, Kálvin-tér 7. szám I. emeletén ülést tart. Budapest, 1888. nov. 8. Az elnökség megbízásából: Zsilinszky Mihály, ideigl. jegyző.

Uj tápintézetünk. Adakozás a debreczeni főiskolai tápintézet javára. (IV. közlemény.). A badalói egyház 4 frt, ér-tarsai egyház gyűjtése 6 frt 85 kr, egy pap 1 frt, esomaközi egyház gyűjtése 4 frt 40 kr, Csiky Lajos hit-tanár 1 frt, R. S. 1 frt, török-szt.-miklósi egyház gyűjtése 173 frt 84 kr, mezőkeresztes egyház 5 frt, békés-gyulai egyház gyűjtése 91 frt 68 kr. Ezen utóbbi gyűjtéshez hozzájárultak: Kovács István 10 frt, Ambrus Sándor 5 frt, Nagy Károly 8 frt, Kovács Károly 2 frt, Ambrus Ilona 5 frt, Dömény Lajos 3 frt, özv. Bodoky Károlyné 2 frt, Nagy Ferencz 2 frt, Oláh György 2 frt, Ujfalusi Gyula 1 frt, Kutas Bálint 2 frt, özv. Nagy Ferenczné 2 frt, özv. Kertész Ferenczné 1 frt, özv. Felek Andrásné 1 frt, özv. Gyarmathy Gáborné 2 frt, Kincses Dániel 1 frt, Csíszár Sámuel 1 frt, Gyulai István 1 frt, Perei András 1 frt, Szilvási István 1 frt, Gombkötő István 1 frt, Nagy István 1 frt, Sánta Gábor 1 frt, Krasznay Istvánné 2 frt, Bán István 2 frt, Némety Mihály 1 frt, Rácz János 1 frt, Salzer Nándor 2 frt; Kertész András, Furka István, Bordé János, Vidó István, Nádházi Ferencz, Bordé Mihály, Erdős Péter, Bene István, Rostás János, Rozsos Ferencz, Szilágyi Ferencz, Türi Ferencz, Gulyás János, Szilvási László, Takács Sára, Bíró István, Balla Ferencz, Pikó Imre, Vidó János 50—50 krajczár-jával összesen: 9 frt 50 kr; Szilágyi András 60 kr, 2 egyháztag 40 krajzával 80 kr, 9 egyháztag 30 krajzával 2 frt 70 kr, Gyarmathy András 25 kr, 38 egyháztag 20 krajzával 7 frt 60 kr, 37 egyháztag 10 krajzával 3 frt 70 kr, Tar István 70 kr, perselypénz 1 frt 83 kr, összesen: 91 frt 68 kr. Az eddig begyűlt adományok összege 491 frt 70 kr. Debreczen, 1888. nov. 5. Rózsá Sándor, koll. háznagy. — Azt hisszük, hogy a nemes ügynek teszünk szolgálatot akkor, midőn felhívjuk a nt. esperes, lelkész urak általán a presbyteriumok szíves figyelmét azon körülményre, melynélfogva a tápintézeti költségvetésben az egyes gyülekezetektől remélhető adomány összege a bevételek közt 600 frtra van előirányozva. Mindaddig tehát, míg ez összeg be nem gyűl, a segélyezésből kimaradt

szegény sorsú, jó előmenetelű tanulók részére, a kik pedig feles számmal vannak, rendkívüli segély ez adományokból nem adható. Mennyire kívánatos tehát, hogy a kegyes adományok összege minél hamarabb s minél nagyobb összegben emelkedjék felül a 600 frton. Bis dat, qui cito dat. Szerk.

Tisza-Földvár. A tiszaföldvári ev. ref. egyház október 28-án ünnepélyt rendezett, temploma 100 éves fennállásának öröme. Délelőtt alkalmi imádság és egyházi beszéd, délután történelmi részletolvasás emelte a nagy sokaság lelki buzgóságát. Délben közeled, délután térzene, estve népmulatság, nemzeti tánc volt ősi szokás szerint. A mulatságból befolyt 70 fit tiszta jövedelem, a tandíj eltörlési alaphoz csatoltatik. — A mult emlékeinek ébrentartása biztosítja a jövő életét!

Haláleset. Kulifay Lajos, Nagy-Becskek város polgármestere és a Ferencz József-rend lovagja folyó hó 3-án, életének 44-ik s boldog házasságának 5-ik évében, hosszas betegség után elhunyt, s 5-én örök nyugalomra helyeztett. Gyászolják őt neje, gyermekei és egész családja, s ebben ipa, az általunk is jól ismert és tisztelt id. Vécsey István úr, a nagy-becskereki ev. ref. egyházközség főgondnoka. Gyászolhatja őt széles körű rokonságán kívül a nevezett egyházközség is, mint a mely benne hatalmas támaszát, hű fiai egyik legjobbját vesztette el. Béke poraira, áldás emlékére!

Nagy-Enyed. Fájdalommal értesülünk a lapokból azon szomorú tényről, hogy Keresztes József, nagy-enyedi theologiai tanár hosszas előbetegség után súlyos elmebajba esett. Adja Isten, hogy oszoljék el a sötét borulat a tehetséges és munkás férfiú szelleme égeről!

Beküldettek. Gyakorlati biblia magyarázatok. Szerkeszti Garzó Gyula. A julius-augusztusi füzetben Barakonyi Kristóf homokszentgyörgyi ev. ref. lelkész folytatólag magyarázza János evangéliomát az 5-ik rész 1-ső versétől a 8-ik rész 11-ik verséig. Jól írt magyarázatok, melyek méltó helyet foglalnak el a jól szerkesztett vállalatban. — Az egyházi közgazgatás kézikönyve. Irta Eötvös Károly Lajos. Kiadja Budapesten Hornyánszky Viktor. Legközelebb az I. kötet 7-ik füzete küldetett be hozzánk, mely a főpapi javadalom a kegyuraság, az egyházalapok s az ötödik könyvben az egyházi hagyaték kérdéseivel foglalkozik.

Lapunk ezen számához mellékletül küldjük a „Téli Ujság“ 10-dik évfolyamának előfizetési felhívását. Már előre is melegen ajánljuk e vállalatot olvasóink szíves figyelmébe.

Szerk. posta. Bocsássanak meg barátaim s e lap munkatársai, hogy oly hosszú idő óta nem kerestem fel őket leveleimmel. Kénytelen vagyok már nyilvánosság elé hozni ennek az okát. Julius hónap óta írógöres van a jobb kezemben, egy olyan baj, a mely mellett mindenre tudom kezemet használni, csak írni nem tudok vele. Türelmet, elnézést kérek, ha ily körülmények között csak az épen szükséges írivalókat diktálok azoknak, kik segítségemre állanak. — Sz. K. Tisza-Kürt. Nem lényeges az ilyen sajtóhiba s azért itt igazítom ki, hogy az ön cikkében „a lelkész pohárköszöntőben“ helyett „a lelkes pohárköszöntőkben“ olvasandó. — Sz. A. Makó. Jövő számban kiadom.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**